

ГУЦАЛЕНКО
Оксана Олександрівна

УДК 637:339.5:331.16

ПАВЛЮК
Микола Миколайович
nik.pavlyuk@ukr.net

к.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Вінницький
національний аграрний
університет

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ
ВПЛИВ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА**

**EURO-INTEGRATION PROCESSES AND
THEIR EFFECT ON THE
COMPETITIVENESS OF ANIMAL
PRODUCTION**

аспірант, Вінницький
національний аграрний
університет

HUTSALENKO Oksana Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Head of department, Vinnytsia National Agrarian University

PAVLIUK Mykola Mykolaiovych – postgraduate student, Vinnytsia National Agrarian University

У статті викладено результати дослідження з питань конкурентоспроможності продукції тваринницької галузі в умовах євроінтеграційних процесів. Проведено аналіз конкурентоспроможності продукції вітчизняного тваринництва, визначено актуальні питання експорту м'яса. Обґрунтовано шляхи забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринницької галузі та підвищення її ролі у забезпеченні продовольчої безпеки країни в умовах євроінтеграції. Вивчено світовий досвід з питань формування конкурентоспроможної продукції тваринництва, підтримки її на державному рівні та належного фінансування.

* * *

В статье изложены результаты исследования по вопросам конкурентоспособности животноводческой отрасли в условиях интеграционных процессов. Проведен анализ конкурентоспособности продукции отечественного животноводства, определены актуальные вопросы экспорта мяса. Обоснованы пути обеспечения повышения конкурентоспособности продукции животноводческой отрасли и повышения ее роли в обеспечении продовольственной безопасности страны в условиях евроинтеграции. Изучен мировой опыт по вопросам формирования конкурентоспособной продукции животноводства, поддержки ее на государственном уровне и надлежащего финансирования.

* * *

The article presents the results of research on the competitiveness of livestock products in the context of European integration processes. The analysis of the competitiveness of domestic livestock production was made, the actual issues of meat exports were determined. The ways of raising the competitiveness of products of the livestock sector and increasing its role in ensuring food security of the country in the conditions of European integration are substantiated. The world experience on the development of competitive livestock production, its support at the state level and proper financing has been studied. It is proposed to intensify the introduction of safety and product quality control systems at enterprises. It is advisable to transform the policy of state support of livestock enterprises and create conditions for strengthening the competitive advantages of domestic products in order to ensure the proper level of food security of the country. Further European integration of domestic livestock requires significant modernization of the enterprises of the industry, which, in turn, requires state support, namely, the improvement of the mechanism of state support for commodity producers, the provision of food insecurity through the instruments of foreign economic regulation available within the framework of the WTO and the future agreement on a free trade area with the EU. Countries in this segment of the food market, protecting it from poor quality imported products through its quota. Taking into account the possible prospects of entering European markets, it is expedient to transform the policy of state support of livestock enterprises and create conditions for strengthening the competitive advantages of domestic products in order to ensure an adequate level of food security of the country.

Ключові слова: конкурентоспроможність, євроінтеграційні процеси, Європейський Союз, тваринництво, продукція АПК, міжнародні стандарти

Ключевые слова: конкурентоспособность, евроинтеграционные процессы, Европейский Союз, животноводство, продукция АПК, международные стандарты

Keywords: competitiveness, eurointegration processes, European Union, animal husbandry, agricultural products, international standards

ВСТУП

Для того щоб забезпечити стабільний розвиток сільськогосподарських підприємств у ринкових відносинах необхідно приділити увагу виробництву конкурентоспроможної продукції. Актуальність даної проб-

леми полягає у низькому рівні економічної ефективності тваринницького комплексу України, що в свою чергу сприяє зниженню платоспроможного попиту споживачів та зменшенню на внутрішньому ринку конкурентних позицій вітчизняної продукції тваринни-

цтва. Усе це підвищує актуальність обґрунтування шляхів забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринницької галузі.

Україна бере курс на євроінтеграцію, тому євроінтеграційні процеси – це невід’ємна частина розвитку аграрного сектора економіки України. Тому необхідно розробити таку аграрну політику, яка б включала в себе соціально-економічну, екологічну, демографічну та інші складові, й базувалася на вивченні досвіду у зарубіжних країнах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження сутності та особливостей конкурентоспроможності продукції тваринницької галузі.

У ході дослідження були використані наступні методи: табличний, статистичний, метод наукової абстракції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Конкурентоспроможність продукції є основою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, галузі та країни в цілому.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом є важливими чинниками розвитку тваринницької галузі, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК, покращення стану продовольчої безпеки держави. Тому для України постає завдання вироблення механізмів державної політики стосовно підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки, його адаптації до нових умов, у тому числі з урахуванням можливих ризиків, які виникатимуть внаслідок лібералізації зовнішньоторговельних відносин з європейськими країнами [7].

В Угоді передбачено, що зону вільної торгівлі сторони поступово створюють протягом перехідного періоду, що не перевищує 10 років, починаючи з дати набрання чинності Угоди.

Угода про асоціацію дозволяє освоювати ринок країн ЄС вітчизняним компаніям, що займаються виробництвом, переробкою та реалізацією тваринницької продукції. Так, Україна може щорічно постачати на ринок країн ЄС: 12 тис. тонн яловичини, 20 тис. тонн свинини, 16 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 20 тонн) м’яса птиці, 1,5 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 3 тис. тонн) яєць, 8 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 10 тис. тонн) молока, вершків, згущеного молока та йогуртів, 1,5 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 5 тис. тонн) сухого молока, 1,5 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 3 тис. тонн) вершкового масла, 250 тис. тонн перероблених масляних продуктів, 5 тис. тонн (із збільшенням протягом 5 років до 6 тис. тонн) меду. Водночас, на сири квот не встановлено, що дозволяє завозити необмежену кількість даного виду продукції з України до ЄС. Разом з тим, обсяги експорту переважної більшості тваринницької продукції з України до ЄС мізерні, у 2013 р. вони становили (у кг): велика рогата худоба (ВРХ) – 0, свиней – 0, овець, кіз – 0, курей живих – 0; м’яса ВРХ (свіжого) – 366,9, м’яса ВРХ (мороженого) – 1187,14, свинини – 3170,7, баранини або козлятини – 128,7, м’яса та їстівних субпродуктів свійської птиці – 447563,3, риби свіжої – 162,6, молока та вершків, незгущених та без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин – 10949,2, молока та вершків, згущених та з доданням цукру чи інших підсолоджувальних речовин – 25483,4, масла – 320,8, сирів всіх видів і кисломолочних сирів – 1279,3. Слід відмітити, що експорт тваринницької продукції України до ЄС можна буде збільшити за рахунок використання тарифних квот тільки за умови, якщо вітчизняні експортери зможуть задовольнити вимоги ЄС стосовно безпечності та стандартів якості продукції і відповідним чином сертифікувати продукцію [7].

Використання Україною квот на продукцію галузі тваринництва в рамках Зони вільної торгівлі з ЄС за 2016 р. станом на 1 квітня за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України представлено у табл.1.

Таблиця 1

Використання Україною квот на продукцію галузі тваринництва в рамках Зони вільної торгівлі з ЄС за 2016 рік станом на 1 квітня за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України

Номер квоти	Опис	Розмір квоти, т	Використано, т	Використано, %	Залишок квоти
09.6700	Баранина (з поступовим збільшенням протягом 5 років до 250 т)	1 500	0	0,0%	1 500
09.4270	Яловичина	12 000	0	0,0%	12 000
09.4271	Свинина	40 000	0	0,0%	40 000
09.4272					
09.4273	Курятини (4 основні кварталні квоти по 4000т та 4 додаткові по 5000т)	16 000	7910	49,4%	8 090
09.4274		20 000	3544	17,7%	16 456
09.4275	Яйця (з поступовим збільшенням протягом 5 років до 3000 т)	1 500	0	0,0%	1 500
09.4276					
09.4600	Молоко, вершки, згущене молоко та йогурти (з поступовим збільшенням протягом 5 років до 10 000 т)	8 000	0	0,0%	8 000

У найближчій перспективі заповнити встановлені квоти для тваринницької продукції буде проблематично, оскільки переважна більшість тварин утримується господарствами населення (станом на 1.07.2014 р.

населенням утримувалось 71,6 % загальної чисельності ВРХ, у т.ч. корів – 77,7 %; свиней – 53,1 %, овець і кіз – 87,0 %), які не мають можливостей застосовувати сучасні технології виробництва продукції,

що зумовлює низьку її якість та невідповідність європейським санітарним нормам та стандартам. Для переважної більшості вітчизняних малих і середніх сільськогосподарських підприємств також існують проблеми забезпечення відповідності власної продукції європейським стандартам, оскільки процеси гармонізації та адаптації законодавства у сфері технічного регулювання та санітарних і фітосанітарних заходів потребують не тільки тривалого часу, але й значних матеріальних ресурсів. Наприклад, сукупні витрати на адаптацію до стандартів ЄС тільки м'ясної промисловості Польщі становили близько 2 млрд. євро.

Процес впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва в Україні відбувається вкрай повільно. Водночас, відповідно до глави 17 Угоди про асоціацію України з ЄС співробітництво між сторонами охоплюватиме, серед іншого, заохочення політики якості тваринницької продукції у сферах стандартів продукції, вимог стосовно виробництва та схем якості [7]. З цією метою в українське законодавство необхідно імплементувати вимоги директив та регламентів ЄС стосовно харчової промисловості.

Довідково: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, з 297 стандартів системи Кодексу Аліментаріус гармонізовано та знаходяться на стадії затвердження 30 стандартів. Крім того, до міжнародних та європейських норм гармонізовано:

- у класі 65 «Сільське господарство» – 261 стандарт ISO (52 % від 499 стандартів, що складають загальну кількість діючих стандартів ISO в цьому класі);

- у класі 67 «Технологія виробництва харчових продуктів» – 381 стандарт ISO (59 % від 645 стандартів, що складають загальну кількість діючих стандартів ISO в цьому класі);

- у класі 65 «Сільське господарство» – 58 стандартів EN (64 % від 90 стандартів, що складають загальну кількість діючих стандартів EN в цьому класі);

- у класі 67 «Технологія виробництва харчових продуктів» – 63 стандарти EN (40 % від 157 стандартів, що складають загальну кількість діючих стандартів EN в цьому класі).

За оцінками експертів проєвропейської орієнтації, від впровадження Угоди про зону вільної торгівлі між ЄС та Україною остання може отримати чималі вигоди у сфері сільського господарства, зокрема, внаслідок:

- розширення доступу на ринки третіх країн через гармонізацію стандартів з ЄС;

- покращення інвестиційного клімату внаслідок пристосування національного законодавства до норм і правил ЄС;

- поступове збільшення квот на експорт з України до ЄС окремих видів сільськогосподарської продукції.

Ймовірні випробування, яких зазнає Україна після вступу до ЄС:

- посилення конкуренції на внутрішньому ринку, особливо у короткостроковій перспективі, за рахунок усунення тарифних і скорочення нетарифних бар'єрів;

- обмеження доступу українських товарів на євро-

пейські ринки під приводом їх невідповідності європейським стандартам і сертифікатам;

- запровадження з боку ЄС для України дискримінаційної системи тарифних квот на дуже низькому рівні (для більшості видів продукції ці квоти становлять менше 6 % від обсягу ринку ЄС із цих видів продукції (зерно, м'ясо тощо));

- скасування вивізного мита на насіння соняшнику, що може позбавити вітчизняні переробні комбінати сировини;

- збереження в ЄС системи багатомільярдних дотацій аграрного сектору, що робить експорт української продукції в ЄС та у третіх країнах неконкурентоспроможним.

ВИСНОВКИ

Дослідження конкурентоспроможності вітчизняної продукції тваринництва в сучасних умовах поглиблення євроінтеграції потребують зміцнення вітчизняних підприємств за умов розширення виробництва продукції. Очевидно, що конкурентні позиції вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках усе більшою мірою визначатимуться її якістю. З метою підсилення конкурентних переваг вітчизняної продукції та більш повного використання сприятливої кон'юнктури світового ринку потрібно забезпечити якість і безпечність продукції відповідно до сучасних вимог. Для цього потрібно активізувати впровадження на підприємствах систем управління безпечністю і якістю продукції. Набуття Україною асоційованого членства в ЄС вимагатиме від неї обов'язкового дотримання стандартів якості і безпечності не лише продуктів харчування, а й технологій процесу в системі "виробництво – переробка – зберігання – споживання", що є необхідною умовою цивілізованого розвитку будь-якої країни.

Подальша євроінтеграція вітчизняного тваринництва вимагає суттєвої модернізації підприємств галузі, що, у свою чергу, потребує підтримки держави, а саме вдосконалення механізму державної підтримки товаровиробників, забезпечення з допомогою інструментів зовнішньоекономічного регулювання, доступних у рамках СОТ і майбутньої угоди про зону вільної торгівлі з ЄС продовольчу незалежність країни в даному сегменті продовольчого ринку, захист його від неякісної імпортової продукції через її квотування.

Враховуючи можливі перспективи виходу на європейські ринки доцільним є трансформація політики державної підтримки підприємств галузі тваринництва та створення умов для посилення конкурентних переваг вітчизняної продукції з метою забезпечення належного рівня продовольчої безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Гойчук О.І. *Продовольча безпека: монографія*. Житомир: Полісся. 2004. 348 с.
2. Ільчук М.М., Коновал І.А., Кирилюк О.Ф., Гурська І.С. *Формування попиту та пропозиції на ринках основних видів тваринницької продукції*. ЗАТ "Нічлава". 2012. 363 с.
3. Діброва А.Д. *Основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією*. Економіка АПК. 2012. № 2. 95-102 сс.
4. Штичак О.М., Лупенко Ю.О., Присяжнюк М.В. *Аналіз і прогноз кон'юнктури світових ринків продукції тваринництва*. ННЦ ІАЕ. 2012. 250 с.

5. Гладій М.В., Саблук П.Т., Копитець Н.Г. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України: монографія. ННЦ ІАЕ. 2012. 354 с.

6. Шубравська О.В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору. Економіка України. 2014. № 1. 63-73 сс.

7. Оцінка перспектив та можливостей для агропромислового комплексу України внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/> (in Ukrainian).

References

1. Hoichuk O.I. Food Safety: monograph. Zhytomyr: Polissia 2004. 348 p. (in Ukrainian).

2. Ilchuk M.M., Konoval I.A., Kuryliuk O.F., Hurska I.S. Formation of demand and supply on the markets of the main types of livestock products. CJSC "Nichlava". 2012. 363 p. (in Ukrainian).

3. Dibrova A.D. Main tendencies of development of foreign trade in agro-food products. Economy of agroindustrial complex. 2012. № 2. 95-102 pp. (in Ukrainian).

4. Shpychak O.M., Lupenko Yu.O., Prysiazhniuk M.V. Analysis and forecast of the conjuncture of world markets for livestock products. NSC IAE. 2012. 250 p. (in Ukrainian).

5. Hladii M.V., Sabluk P.T., Kopytets N.H. Development of meat and meat subcomplex of Ukraine: Monograph. NSC IAE. 2012. 354 p. (in Ukrainian).

6. Shubravska O.V. Ukraine's Integration Perspectives: Benefits and Risks for the Agrarian Sector. Ukraine's economics. 2014. № 1. pp. 63-73 (in Ukrainian).

7. Evaluation of prospects and opportunities for the agro-industrial complex of Ukraine as a result of signing the Association Agreement between Ukraine and the European Union. Analytical note. National Institute for Strategic Studies. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/> (in Ukrainian).